

פרק כח

חלום הסולם

פרק כח

יצחק מצווה את יעקב לצאת
לחרן למשפחת רבקה
ולקחת משם אישה
ולא לקחת נשים כנעניות

לפני צאת יעקב לחרן
יצחק מברכו יעקב
וגם נותן לו את ברכת אברהם

עשו לוקח לאשה את מחלת בת ישמעאל,
לאחר שהבין שליצחק יש עוגמת נפש
מכך שלקח נשים כנעניות

יעקב בדרכו לחרן ישן בבית אל
ה' נגלה אליו בחלום הסולם
ונותן ליעקב הבטחות רבות

נדר יעקב,
קריאה למקום "בית-אל"
הקמת מציבה

פרק כח בתוך פרקי חומש בראשית

משפחת יעקב
המאוחדת
במצרים
(מה-נ)

פרקי
יוסף ואחיו
(לז-מד)

פרקי
יעקב
(כז-לו)

פרשת תולדות

פרשת ויצא

פרשת וישלח

פרקי
יעחק
(כא-כו)

פרקי
אברהם
(יב-כה)

פרקי הבריאה
ותחילת האנושות
(א-יא)

פרק כח / על ציר זמן חיי יעקב

תקציר פרק כח

כבר בסוף הפרק הקודם יעקב עמד לצאת לחרן בעצת אמו כדי למצוא מקלט מפני אחיו עשיו. בפרק הזה אביו עומד מאחורי היוזמה לצאת לחרן כדי לשאת אישה שאינה בת כנען. בהזדמנות זו מקבל יעקב מיצחק את **ברכת אברהם** – זרע רב וירושת ארץ כנען.

בדרך, בבית אל, כשראשו מוקף באבני המקום, הוא חולם את '**חלום הסולם**' המפורסם, בו סולם ניצב ארצה וראשו מגיע לשמים. מלאכים עולים ויורדים בו, זה' בכבודו ובעצמו נגלה אליו. ובהתגלות הוא קודם כול מתקף את ברכת יצחק מהפסוקים הקודמים, וכן מקבל הבטחה לשמירה.

כשמקיץ יעקב מהשינה הוא מבין שאין מקום מתאים יותר מזה ל"בית אלוהים", מקדש. "אין זה פי אם – בית אלהים וזה שער השמים". בינתיים הוא מקים מצבה עם האבן שעליה ישן, יוצק עליה שמן ונודר שאם ההבטחה האלוהית לשמירה תתגשם, מיד עם שובו – יקים בבית אל מקדש וגם ייתן לאל מעשר מכל אשר לו.

(א) וַיִּקְרָא יַעֲחֵק אֶל יַעֲקֹב, וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ,
וַיִּצְוֶהוּ, וַיֹּאמֶר לוֹ: לֹא תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן!

(ב) קוּם לְךָ פְּדִינָה אֶרֶם (לפדן ארם, שדה ארם, ארץ ארם)
בֵּיתָהּ (אל הבית של): בְּתוּאֵל אָבִי אִמְךָ,
וְקַח לְךָ מִשָּׁם אִשָּׁה מִבְּנוֹת לְבִן אָחִי-אִמְךָ:

(ג) וְאֵל שֵׁדֵי יִבְרָךְ אֹתְךָ, וַיְפָרֶךְ (לשון פריזון, ילודה רבה)
וַיִּרְבֶּךָ, וְהָיִיתָ לְקַהֲל עַמִּים (אולי הכוונה לשבטים)

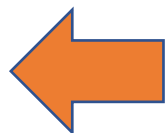
(ד) וַיִּתֵּן לְךָ אֶת בְּרִכְתּוֹ אֲבִרְהָם
לְךָ וּלְזֶרְעֶךָ אֹתָהּ,
לְרִשְׁתָּהּ אֶת אֶרֶץ מִגְרִיד
אֲשֶׁר נָתַן אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם:

בתואל
לבן רבקה
בנות יעקב

(ה) וַיִּשְׁלַח יַעֲחֵק אֶת יַעֲקֹב וַיִּלְךָ פְּדִינָה אֶרֶם,
אֶל לְבָן בֶּן בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי, אָחִי רִבְקָה אִם יַעֲקֹב וַעֲשׂוּ:

חרן
שבפדן-ארם

חברון
שבארץ כנען

עשו לוקח את מחלת בת ישמעאל לאשה

ט וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל
 וַיִּקַּח אֶת מַחְלַת בֵּת יִשְׁמָעֵאל בֶּן אַבְרָהָם
 אַחֹת נְבִיּוֹת (מחלת היא אחותו של נביות בן ישמעאל)
 עַל נָשָׂיו לֹא לְאִשָּׁה: (לקח אותה לאשה בנוסף לנשיו הכנעניות)

ח וַיֵּרָא (הבין) עֵשָׂו
 כִּי רְעוֹת בָּנוֹת פְּנִיעַן
 בְּעֵינָיו יַעֲקֹב אָבִיו
 (שתי הנשים הכנעניות אותם נשא
 לאישה בפרק הקודם - בשמת ויהודית)

ו וַיֵּרָא (הבין) עֵשָׂו כִּי בָרַךְ יַעֲקֹב אֶת יַעֲקֹב
 וַשְׁלַח אֹתוֹ פְּדֹנָה אֲרָם (לשדה ארם, לארץ ארם, לעיר חרן)
 לְקַחַת לוֹ מִשָּׂם אִשָּׁה
 בְּבָרְכוֹ אֹתוֹ וַיֵּצֵו עָלָיו לֵאמֹר
 לֹא תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת פְּנִיעַן:
ז (וגם ראה ש:) וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל אָבִיו וְאֵל אִמּוֹ,
 וַיֵּלֶךְ פְּדֹנָה אֲרָם (לארץ ארם, לעיר חרן)

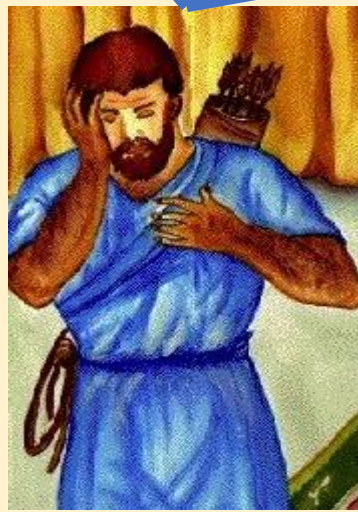
מחלת
בת
ישמעאל

עשו
בן
יצחק

ישמעאל

מחלת

- נביות
- קדר
- אדבאל
- מבשם
- משמע
- דומה
- משא,
- חדד
- תימא
- יטור
- נפיש
- קדמה

(י) וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע, וַיֵּלֶךְ חָרָנָה:

(יא) וַיִּפְגַּע (פגש, נגע, הגיע, נתקל, התקרב) בַּמָּקוֹם (במקום מסוים ידוע

או במקום מקודש מחוץ לעיר לוז)

וַיֵּלֶן שָׁם כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ (הלך ללון- לישון, כי שקעה השמש)

וַיִּקַּח מֵאֲבֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם מְרֵאֲשֹׁתָיו (מסביב לאזור הראש)

וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא:

“מקום”

חלום הסולם / עליה וירידת מלאכים התגלות ה'

ויחלם,
והנה סלם מצב ארצה
וראשו מגיע השמימה,
והנה מלאכי אלקים עלים וירדים בו:

והנה ה' נצב עליו,
ויאמר:
אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק,

חלום הסולם / הבטחות הארץ, ריבוי זרע, מקור ברכה

הבטחת הארץ (יג)

הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֵתָּה שָׁכַב עָלֶיךָ
לֵךְ אֶתְנַנֶּה וְלִזְרְעֶךָ:

ריבוי זרע (יד)

וְהָיָה זֶרְעֶךָ (רב כמו) כַּעֲפֹר הָאָרֶץ

וּפְרִצְתָּ יְמָה וְקִדְמָה

וְצַפְנָה וְנִגְבָּה (ארצך תתפשט ללא מגבלה)

העמים יתברכו על ידך (יד)

וְנִבְרְכוּ בְּךָ (והתברכו ממך)

כָּל מְשֻׁפָּחַת הָאֲדָמָה, וּבִזְרְעֶךָ (יתברכו בעתיד)

חלום הסולם / שמירה בדרך והשבה לארץ (טו)

וְהִנֵּה אָנֹכִי עֹמֵד
וְשָׁמַרְתִּיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ!
וְהִשְׁבַּתִּיךָ אֶל הָאָרֶץ הַזֹּאת!

כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ
עַד אֲשֶׁר אִם עָשִׂיתִי
אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ!

(טז) וַיִּקַּץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ, וַיֹּאמֶר:

אִכֵּן יֵשׁ ה' בַּמָּקוֹם הַזֶּה,

וְאֲנֹכִי לֹא יוֹדַעְתִּי (רש"י: אם
הייתי יודע לא הייתי ישן פה)

(יז) וַיִּירָא, וַיֹּאמֶר:

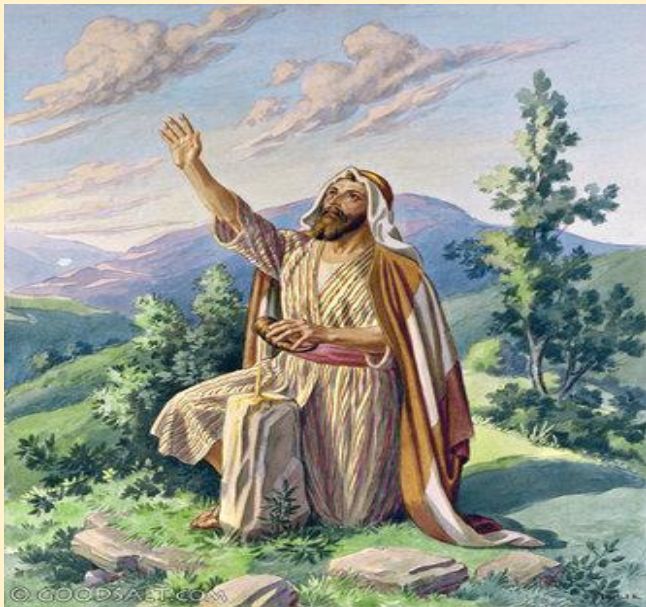
מַה נֹּרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה!

אֵין זֶה (מצביע כלפי המקום פה על הארץ)

כִּי אִם בַּיִת אֱלֹהִים (המכוון כלפי השמיים)

וְזֶה (יעקב מצביע למעלה ואומר:)

שַׁעַר הַשָּׁמַיִם!

(יח) וַיִּשָּׂם יַעֲקֹב בְּבֶקֶר

וַיִּקַּח אֶת הָאֶבֶן אֲשֶׁר שָׂם מֵרֵאשִׁיתוֹ

וַיִּשָּׂם אֹתָהּ מַעֲבָה (שם אותה בעמידה, מוצבת על הקרקע)

וַיִּצֶק שָׁמֶן עַל רֵאשִׁיהָ (אולי כדי לקדש אותה בעקבות החלום בו התגלה אלהים אליו, או לסימן זיכרון שיהיה לו כשיחזור מארם ויבנה ממנה או לידה מזבח וכד' או כי יציקת שמן זה סוג של עבודה כמו ניסוך יין)

בית-אל ✓

לוז ✗

(יט) וַיִּקְרָא אֶת שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית אֵל, ("בית אל" קיצור של "בית אלהים" – על כך שקבע שהמקום הזה הוא "בית אלהים" וגם על נדרו בהמשך שהאבן ששם מעבה שתהיה "בית אלהים")

וְאוֹלָם (אבל, אך) לֹז שֵׁם הָעִיר לְרֵאשִׁנָּה

(כנראה על שם עץ לוז שעמד בכניסה לעיר)

נדר יעקב

וַיִּדַר יַעֲקֹב נֶדֶר לֵאמֹר,

תנאי

(אם ה' יספק את צרכי וישמרני...)

פס' כא. אם יהיה אלקים עמדי,

וּשְׁמַרְנִי בַדֶּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי הוֹלֵךְ,

וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבִגְד לְלַבֵּשׁ,

וְשִׁבְתִּי בְשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי,

תוצאה

(מה שאני יעקב אעשה עבור ה' בתמורה)

פס' כב. וְהָיָה ה' לִי לֵאלֹהִים!

וְהָאֵבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שָׁמַתִּי מִצֵּבָה – יִהְיֶה בֵּית-אֱלֹהִים!

וְכֹל אֲשֶׁר תִּתֶּן לִי עֲשֵׂר אֶעֱשְׂרֶנּוּ לְךָ!

Paddan Aram

חרן

נהר-חידקל

נהר-פרת

באר שבע

"מקום"